

Participació

Definició

La participació és un dret i un deure de totes les persones en les societats democràtiques, és un procés que es construeix col·lectivament per obtenir beneficis personals i col·lectius. Participar en l'àmbit educatiu, vol dir, sobretot, ser protagonista del propi procés educatiu.

Introducció

La participació dels pares i mares en el procés escolar dels fills i filles és un dret però també és un deure. La Llei d'educació, en el seu article 25, exposa que les mares, els pares o els tutors tenen el dret i el deure de participar activament en l'educació de llurs fills, i el dret de participar en la vida del centre per mitjà del consell escolar i dels altres instruments de què es dotin els centres en exercici de llur autonomia. Dit d'una altra manera, els centres educatius han de facilitar que les famílies puguin exercir les seves responsabilitats.

Són molts els informes i estudis que associen l'èxit acadèmic i educatiu dels infants i joves amb variables que depenen directament de l'acció i participació de la família en els processos escolars. En aquest sentit l'OCDE va seleccionar com a indicador de qualitat de l'informe PISA (2006) la participació dels pares i mares en el centre educatiu.

En un model participatiu famílies i escola se senten part d'un mateix projecte i comparteixen objectius i significats. Cadascú, des del coneixement i el reconeixement de l'altre, actua dins del seu rol i competències pròpies de forma complementària. Ha de quedar explicitat en el PEC la delimitació dels rols i les competències de les famílies i dels diferents professionals de la comunitat educativa.

Per avançar cap a un model participatiu, cal conèixer els factors que expliquen l'actual situació sobre la participació de les famílies en els processos educatius i en el funcionament del centre. Caldria revisar la qualitat democràtica dels nostres processos, analitzar les causes específiques del centre que dificulten la participació i trobar les maneres, amb les famílies, per millorar la situació.

Formes de participació

Les famílies poden participar en la vida de centre de formes i graus molt diversos. Algunes d'aquestes formes tenen un caràcter més voluntari per a les famílies, però d'altres formen part de les seves competències i responsabilitats.

- Participació de les famílies en el seguiment i procés escolar del seus fills i filles. Tal com marca la normativa, les famílies són les primeres responsables de l'educació i la formació dels fills i, per tant, els han d'acompanyar en el desenvolupament personal i el procés escolar. En aquest sentit, els centres educatius han d'impulsar l'acció tutorial compartida entre escola i famílies per dur a terme una acció educativa coherent i coordinada
- Participació de les famílies en el funcionament de centre.
 - Representació. Els centres han de garantir la participació de les famílies en el Consell Escolar i les diferents comissions que se'n deriven. D'altra banda, les mares i pares de l'alumnat matriculat en un centre poden constituir una associació. Les AFA o AMPA, associacions de mares i pares, tenen per finalitat essencial facilitar la participació de

les famílies en el Projecte educatiu de centre i de les diferents actuacions que s'hi desenvolupin.

- Projecte compartit. Disposar de moments per a la reflexió, espais de cocreació i per al debat amb les famílies i la resta de la comunitat educativa és una altra forma de participar que ens ha de permetre compartir objectius i significats, i construir iniciatives educatives en un projecte comú.

Cal posar de rellevància la importància de la construcció de vincles i la creació d'un clima de confiança per generar les bases per a una òptima participació.

D'altra banda, per poder participar i progressar cap a la implicació en els processos que es donen als centres educatius, cal estar informat, mitjançant, canals d'informació eficaços que permetin a les famílies disposar de la informació necessària en tot moment.

Normativa de referència

Diagnosi, propostes d'actuació i recursos

Els centres educatius poden valorar la seva situació respecte a la línia d'intervenció, indicant a cada afirmació o ítem de diagnosi el grau d'assoliment o acord (gens, poc, bastant, molt). A partir de les seves respostes, l'aplicació Escola i Famílies genera els punts forts i febles i proposa unes actuacions de millora i ofereix uns recursos relacionats amb cada tema.

PARTICIPACIÓ. ÀMBIT CENTRE

ÍTEM DE DIAGNOSI:

1. Considerem la participació de les famílies com un element fonamental per promoure la seva implicació en els processos educatius.

ACTUACIONS:

- Sensibilitzar, informar, formar el claustre i la resta de la comunitat escolar de la importància de la participació de les famílies per a la seva implicació i participació posterior.
- Planificar en el Pla de formació de centre cursos de formació pels docents sobre com millorar la implicació i la participació de les famílies en el procés escolar educatiu dels seus fills i en el funcionament del centre.

ÍTEM DE DIAGNOSI:

2. Recollim en els documents de centre els canals i les formes de participació de les famílies.

ACTUACIONS:

- Recollir en el Projecte educatiu els canals de participació i d'implicació en el centre i fer-ne difusió.
- Concretar en el Projecte educatiu els rols competencials de les famílies pel que fa als processos escolars dels fills i filles.
- Concretar en el Pla General Anual (PGA) de centre les actuacions per millorar la implicació i la participació de les famílies en el procés escolar educatiu dels seus fills i en el funcionament del centre (AMPA, Consell escolar, Comissió de convivència...).

- Recollir, en les Normes d'Organització i Funcionament de Centre (NOFC), les responsabilitats i competències de les famílies i dels diferents professionals del centre respecte a la tasca educativa.
- Explicitar a la carta de compromís educatiu els processos de participació de les famílies.
- Explicitar al Pla d'acció tutorial, els processos de participació de les famílies.

ÍTEM DE DIAGNOSI:

3. Preveiem espais físics i virtuals perquè totes les famílies puguin participar en els projectes de centre.

ACTUACIONS:

- Crear l'Assemblea de mares i pares delegats de classe.
- Incloure, entre les tasques de les famílies-guia, la informació i orientació a la resta de famílies sobre la forma de participació que poden dur a terme en el centre.
- Oferir espais de trobada tan presencials com virtuals a les famílies per tal de crear un clima relacional positiu.
- Oferir eines de comunicació per facilitar la participació de les famílies en projectes de centre.
- Promoure espais no formals de relació amb les famílies que potenciïn un clima relacional positiu.
- Convertir la pàgina web en un espai de participació de tots els membres de la comunitat educativa.
- Promoure la creació de comissions mixtes de treball, docents i famílies, per treballar de forma conjunta.
- Promoure l'elaboració de projectes compartits entre l'alumnat, les famílies i els docents (manteniment de l'hort o jardí de l'escola, grups interactius elaboració de jocs, organització de fires solidàries, celebracions, etc.).

ÍTEM DE DIAGNOSI:

4. Fomentem la participació i implicació de les famílies en la elaboració dels documents de centre.

ACTUACIONS:

- Promoure la participació i implicació de les famílies en el projecte educatiu del centre, compartint-lo i revisant-lo conjuntament.
- Formular els continguts comuns de la carta de compromís de manera participativa entre els diferents agents de la comunitat educativa, especialment docents i famílies.
- Fomentar la participació i implicació de les famílies en l'elaboració i seguiment del compliment de les Normes d'organització i funcionament de centre (NOFC), del Projecte de convivència, etc. per tal d'obtenir una actuació coherent i complementària escola-família.

ÍTEM DE DIAGNOSI:

5. Elaborem juntament amb l'AMPA actuacions que milloren la participació i la implicació de les famílies.

ACTUACIONS:

- Donar suport i dinamitzar les associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA).
- Promoure formació específica per a famílies i les AMPA.

- Dissenyar, conjuntament amb l'AMPA, els mecanismes d'informació, difusió i gestió del procés de participació de les famílies en els consells escolars.
- Diagnosticar de forma conjunta (famílies i centre educatiu) les causes de la manca de participació i implicació de les famílies en el procés escolar dels seus fills i filles i en el funcionament del centre.
- Elaborar, conjuntament amb l'AMPA, propostes d'actuacions que millorin la relació centre-família i la participació i implicació de les famílies en el procés escolar dels fills i filles i en el funcionament del centre.

ÍTEM DE DIAGNOSI:

6. Recollim i difonem les bones pràctiques en participació i implicació realitzades en el centre.

ACTUACIÓ:

- Aportar les experiències participatives que es duen a terme als centres de la xarxa (seminaris de traspàs primària-secundària, reunions amb altres centres de l'entorn, espais virtuals d'intercanvi).

ÍTEM DE DIAGNOSI:

7. Avaluem la participació de les famílies i ho recollim en la Memòria anual de centre, incloent si cal, propostes de millora.

ACTUACIONS:

- Incloure en la Memòria anual de centre les valoracions de les famílies i dels docents pel que fa a la participació dels pares i les mares en els processos educatius dels fills i filles i en el funcionament del centre.
- Recollir el grau de satisfacció de les famílies sobre la seva participació en diferents actuacions impulsades per organismes de l'entorn.
- Elaborar propostes de millora per ser incloses en el Pla Anual del curs següent.

RECURSOS

[Relació famílies i escola](#)

En aquest apartat de l'espai Famílies del web del Departament d'Educació s'ofereix informació i recursos per promoure la participació de les famílies en el procés d'aprenentatge dels fills i filles, l'acompanyament escolar i la participació en els centres educatius.

[Guia de recursos en línia per a comunicar-se amb les famílies](#). Departament d'Educació

En aquesta guia s'ofereix un llistat de programes i plataformes web per utilitzar en la comunicació de les famílies amb l'escola, i destaca el valor afegit que aporten cadascuna d'aquestes eines.

[Assemblea de l'AMPA](#). Departament d'Educació

En aquest document del Pla d'Acollida per a famílies es proposen orientacions per ajudar els representants de l'AMPA a organitzar la reunió informativa d'inici de curs a les famílies, de manera que sigui una actuació que promogui la seva participació.

[Informació per la web d'un centre educatiu](#). Departament d'Educació

Proposta d'informació pel web i així oferir a les famílies informació i un espai de comunicació amb el centre.

Formació per famílies

Espai Famílies del web del Departament d'Educació on es poden trobar mòduls formatius que ajudaran als centres o les AMPA a organitzar la formació per a pares i mares sense necessitat d'un especialista.

PARTICIPACIÓ. ÀMBIT AULA

ÍTEM DE DIAGNOSI:

1. Utilitzem els continguts addicionals de la carta de compromís educatiu per promoure la participació de les famílies.

ACTUACIONS:

- Compartir amb les famílies l'observació inicial i la diagnosi de les necessitats o àmbits de millora del seu fill/a.
- Arribar a acords amb les famílies sobre les mesures que permetran la millora del rendiment escolar dels seus fills, recollint els compromisos adquirits en els continguts específics addicionals de la carta de compromís educatiu.
- Utilitzar els continguts addicionals de la carta de compromís educatiu per orientar les famílies en les tasques que poden dur a terme des de casa per complementar l'acció educativa escolar.

ÍTEM DE DIAGNOSI:

2. Creem amb la família un ambient de confiança i cooperació.

ACTUACIONS:

- Planificar a les reunions d'inici de curs, espais per promoure el coneixement mutu entre les famílies i la tutora.
- Promoure la participació de les famílies en la preparació de reunions del grup classe, demanant-los els temes a tractar i aportant suggeriments.
- Potenciar dinàmiques participatives en les primeres reunions de pares i mares per facilitar la seva intervenció i refermar la sensació de col·lectivitat.
- Reconèixer i agrair la participació de les famílies en les diferents activitats i reunions que s'organitzen a l'aula.
- Establir i difondre entre els tutors estratègies comunicatives per millorar les relacions amb les famílies, tant pel que fa al llenguatge verbal com al no verbal.

ÍTEM DE DIAGNOSI:

3. Informem a les famílies sobre el treball a l'aula i com fer l'acompanyament escolar a casa.

ACTUACIONS:

- Donar a conèixer sistemàticament a les famílies què es fa a l'aula, per què i com (Nodes, Moodle, agenda...).
- Donar pautes a les famílies sobre com fer l'acompanyament escolar a casa (hàbits, actituds,...).
- Aprofitar la participació de les famílies en els processos d'adaptació dels nens i nenes a l'aula en els primers cursos d'escolarització perquè coneguin el treball que es fa a l'aula.

- Oferir espais i activitats d'aula on puguin participar les famílies (grups interactius, racons, projectes compartits...).
- Crear canals diversificats per recollir suggeriments i comentaris de les famílies, tant virtuals (xarxes socials, blocs, correu electrònic...) com físics (bústia a l'entrada del centre...).
- Fer que el web del centre o el Moodle sigui també una eina entre famílies i tutors per poder fer un seguiment de l'evolució dels fills i filles (tutories en línia, acompanyament i seguiment escolar dels fills, tasques escolars, exàmens...).

ÍTEM DE DIAGNOSI:

4. Fomentem la creació de la figura dels delegats de classe com una eina de relació entre les famílies i el tutor o la tutora.

ACTUACIONS:

- Crear la figura dels pares i mares delegats de classe en la reunió inicial.
- Convidar a famílies delegades d'altres cursos perquè expliquin la seva experiència i la importància del seu rol.
- Programar les reunions per tal que les famílies delegades del curs siguin responsables d'algun tema dels que es tractin.

RECURSOS

[Activitats per treballar la carta de compromís amb els alumnes](#). Departament d'Educació
En aquest document trobareu propostes per treballar amb els alumnes de 1r i 3r d'ESO el valor de la carta de compromís. En concret, les activitats de 3r d'ESO treballen els continguts específics addicionals de la carta de compromís a través d'un cas pràctic.

[Carta de compromís](#). Espai Famílies del web del Departament d'Educació.

En aquest apartat del web es donen orientacions per a les famílies sobre quins són els objectius de la carta de compromís i quan s'ha de formalitzar.

[Reunió d'inici de curs](#). Departament d'Educació

En aquest document del Pla d'Acollida per a famílies es proposa un guió de continguts per tractar en la reunió inicial del tutor amb les famílies del grup-classe i es donen orientacions per promoure la participació de pares i mares.

[L'entrevista inicial. Una eina de comunicació i informació](#), Departament d'Educació

En aquesta guia s'assenyalen els objectius de l'entrevista inicial, les habilitats comunicatives a tenir en compte per crear un ambient de confiança amb la família i es proposen models d'entrevista per a diferents etapes educatives

[Acompanyament escolar a casa](#). Espai Famílies. Departament d'Educació

En aquest apartat del web es donen orientacions sobre com fer l'acompanyament escolar a casa.

[13. comencem l'escola](#). Espai Famílies. Departament d'Educació

En aquest apartat s'ofereixen orientacions a les famílies per acompanyar el procés d'adaptació dels fills i filles.

[Orientacions sobre pares i mares delegats de classe](#)

En aquest document del Departament d'Educació s'ofereixen les funcions d'aquesta figura de pares i mares delegats d'aula que cada vegada més centres incorporen com a òrgan de comunicació i participació al centre.

PARTICIPACIÓ. ÀMBIT ENTORN

ÍTEM DE DIAGNOSI:

1. Ens coordinem amb l'Administració local per impulsar la participació de les famílies en l'entorn.

ACTUACIONS:

- Dissenyar conjuntament amb l'administració local estratègies per promoure la participació de les famílies en projectes educatius comunitaris com els plans educatius d'entorn, el projecte educatiu de ciutat, fòrums educatius, xarxes educatives...
- Estimular la participació de l'Associació de pares i mares en els Consells Escolars Municipals.

ÍTEM DE DIAGNOSI:

2. Ens coordinem amb els centres educatius de la localitat per intercanviar experiències i pràctiques participatives.

ACTUACIONS:

- Difondre bones pràctiques a altres centres, a fi de promoure la participació de les famílies en el territori.
- Fer servir espais formals de coordinació entre centres, com per exemple els seminaris de Directors o de Caps d'Estudis, per intercanviar experiències i pràctiques participatives.

ÍTEM DE DIAGNOSI:

3. Ens coordinem amb entitats de l'entorn per informar a les famílies sobre les formes de participació que tenen al seu abast.

ACTUACIONS:

- Fer conèixer a les famílies els espais de participació en el territori i com en poden fer ús.
- Obrir els centres a les entitats d'educació en el lleure de l'entorn per a que expliquin a les famílies les seves propostes educatives.
- Obrir els espais del centre educatiu perquè entitats de l'entorn puguin fer activitats culturals, relacionals, esportives, i de lleure adreçades a les famílies.

ÍTEM DE DIAGNOSI:

4. Promovem la coordinació entre les AMPA del centre d'un mateix barri o municipi.

ACTUACIONS:

- Promoure la participació de les AMPA i la resta de les famílies en els grups de treball que organitza el Pla educatiu d'entorn, en el cas de formar-ne part.
- Promoure la coordinació de les AMPA d'un territori, amb la finalitat de participar en projectes comunitaris, optimitzar recursos i dur a terme actuacions intercentres que propiciïn la cohesió social.

ÍTEM DE DIAGNOSI:

5. Promovem la participació de les famílies en entitats, associacions i projectes de l'entorn (PEE, PdAC...).

ACTUACIONS:

- Participar en la creació de materials comunitaris que fomentin la participació de les famílies en l'aprenentatge dels seus fills i filles (motxilles viatgeres...).
- Fer difusió a les famílies del centre dels materials comunitaris elaborats per fomentar la seva participació en les activitats de l'entorn.

ÍTEM DE DIAGNOSI:

6. Impliquem les famílies en la participació activa dels seus fills i filles en l'entorn (barri, municipi).

ACTUACIÓ:

- Donar a conèixer als alumnes i les seves famílies les entitats i associacions del municipi per tal de fomentar la seva participació.

RECURSOS

[Participació i associacionisme](#). Ajuntament de Barcelona.

En aquest espai del web s'ofereix als ciutadans tota mena d'informacions per facilitar la seva participació ciutadana.

[Associacionisme](#). Ajuntament de Girona.

En aquest espai del web s'ofereixen als ciutadans tota mena d'informacions per facilitar la seva participació ciutadana.

[Pla Català de l'Esport a l'Escola \(PCEE\)](#). Departament d'Educació i Secretaria de l'Esport.

En aquest espai web trobareu informació sobre aquest Pla, que facilita que els centres educatius obrin les seves instal·lacions perquè l'alumnat de la zona hi practiqui esport.